

בלבבי משכן אבנה

הרב עודד שוגרמן

ירידת מתח

לאחר ימי הפורים, לפעמים ישנה ירידת מתח מסוימת. הרבי הריי"צ, הרב יוסף יצחק, האדמו"ר מחב"ד, שאל איך יכול להיות מצב כזה בו אנשים יכולים לרקוד כל כך הרבה ובהתלהבות בשמחת תורה, לרקוד באמת בשמחה יום שלם, אבל במשך שאר השנה כולה רבים מאותם שרקדו עם התורה, אינם מתמידים ושוקדים בלימודה. יש פער מסוים, בין ההתעוררות של היום המיוחד של שמחת תורה לבין מה שקורה מסביב, בשאר השנה. ניתן לחשוב, שהכל בעצם הצגה. חלק מהרוקדים, בשמחת תורה, לא רקדו מתוך כוונה אמיתית, אלא פשוט זה המנהג של היום הזה של שמחת תורה. יתכן שגם אם היו רוקדים מכל סיבה אחרת, גם אז היו אנשים מצטרפים לריקודים, ולמעשה אין זה קשור כלל לאהבה ולקישור לתורה. אבל האדמו"ר הרב יוסף יצחק, לא קיבל את ההסבר הזה וטען שדווקא שמחת תורה, זהו היום האמיתי שמגלה את הקשר המיוחד שיש ליהודי עם התורה. אחר כך, לממש את הקשר הזה בפועל, בשגרת היום יום, לפרוט את העניין הזה לפרוטות, זה בהחלט עסק מורכב, הדורש תשומת לב מיוחדת.

פורים באופן מסוים, דומה לעניין זה, שהזכיר האדמו"ר מחב"ד. בפורים יכולה להיות התעוררת גדולה, השאלה היא איך באמת ממשיכים את ההתעוררות הזאת, איך לנהל את העניין הזה ביום יום. אני חושב שבפרשות השבוע שלנו, ויקהל-פקודי, ניתן למצוא כיוון לפתרון הבעיה הזאת, הדרכה לדרך שבה ראוי לנהוג כדי להכיל את הקודש ואת קרבת א-לוהים בצורה מתוקנת.

ריבוי החזרות על מלאכת המשכן

פרשות השבוע האחרונות, הן לכאורה מאוד תמוהות; הן עוסקות בפרטי הפרטים של עשית המשכן וכליו וחזרות מספר פעמים על פרטים אלו. הדבר בולט, בפרשת פקודי, שיחסית יש בה מעט פרשנות, לאחר שהדברים כבר

הוסברו בפרשיות הקודמות. התורה, באופן יוצא דופן, חוזרת רבות על הדברים, וזה לא מובן, הרי אנו יודעים כמה התורה חוסכת במילים.

הרמב"ן בתחילת פרשת ויקהל (שמות לו, ח) מסביר את עניין החזרה על פרטי המשכן. לדבריו, התורה חזרה חמש פעמים על התיאור של מלאכת המשכן. כל חזרה מבטאת לדבריו, עניין אחר, פעמים בצווי, פעמיים בעשיה ופעם שהביאו אל משה. בפרשת תרומה, מופיע צווי מפורט על עשית המשכן וכליו, לאחר מכן בפרשת כי תשא, יש צווי כללי. בפרשת ויקהל, יש תאור כללי של העשיה בפועל ואח"כ חזרה מפורטת על פרטי העשיה. ולבסוף, בפרשת פקודי, יש תאור כללי בזמן ההבאה אל משה.

הרמב"ן, אמנם מסביר למה כל חזרה וחזרה מיועדת, אך עדיין צריך להבין, מדוע לא ניתן לסכם את השלבים הללו, של הצווי, העשיה וההבאה, בכמה משפטים בודדים?

אין זו סיבה מספקת לצרוך חזרה מלאה על כל העניין הזה בכל פעם מחדש שרוצה התורה לחדש. עדיין לא ברור למה צריך את כל החזרות המרובות האלה. האברבנאל מעיר שקיימים הבדלים בין סדר הדברים בצווי לבין סדר הדברים של העשייה, ועל כן הצטרחה התורה לחזור על הדברים ולומר שישראל עשו את כל מלאכת המשכן על פי ה', כדי שנדע שהדברים נעשו בדיוק כרצון ה'. אך גם הערה זו של האברבנאל איננה עונה לנו על השאלה, אנו עדיין נשארים בתמיהה לגבי ריבוי החזרות בפרשה.

בין המשכן למקדש

ניתן לחזק את השאלה עוד יותר – אנחנו כבר יודעים שהמשכן הזה, שכל פרטיו מפורטים פה בפרשות אלו, איננו המשכן הקבוע של בני ישראל, הרי בארץ ישראל, לאחר 14 שנה של כיבוש וחלוקה, בהם היה המשכן

הראשונים. לא ברור, אומר החת"ס, כיצד יכלו דוד ושמואל בבית ראשון, חגי, זכריה ומלאכי בבית שני ויחזקאל בנבואתו על בית שלישי לחדש את המידות של כל בית ובית? הרי אין הנביא רשאי לחדש, והיה עליהם לבנות את המקדש על פי המידות אשר נאמרו בתורה בפרשיות המשכן. מתרץ החת"ס כך (שם):

זהו פירוש הפסוק בפ' תרומה [כ"ה - ט'] ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, ודרשינן פ"ב דשבועות [ט"ו ע"א] **וכן תעשו לדורות, ולפע"ד קאי גם אככל אשר אני מראה אותך כן תעשו לדורות, שלעולם אני מראה אתכם תבנית הבנין ההוא.**

המילים "וכן תעשו" מלמדות שכמו שהקב"ה מראה למשה את מידות המשכן וכל כליו, כך גם לעתיד, יראה הקב"ה לישראל על ידי הנביאים מה לעשות ובאיזה אופן לבנות את המשכן. במקום אחר אומר החת"ס (שו"ת חת"ס, יו"ד, רלו): '..הרי העיד הקדוש ברוך הוא מתחלה שישכיל בכתב מידו לנביאיו ואין כאן דבר שחידשו נביאיו נגד דין תורה...'. כלומר, התורה באומרה "וכן תעשו", אומרת שכשם שה' הראה למשה את בניין המשכן, כך הוא יראה לשמואל, חגי, זכריה, מלאכי ויחזקאל את בניין המקדש. כל נביא יראה את מה שראוי לאותו מקדש.

דרך חיבה ומעלה – המשכן תכלית הגאולה

הסבר החתם סופר, מיישב יפה, את הצורך בפירוט מבנה המשכן, שהרי כל משכן ומקדש צריך לקבל פירוט בפני עצמו. אך אינו מיישב את הקושי הראשון – מדוע הוצרכה התורה לחזור כל כך הרבה פעמים על פרטי המשכן? כאמור, הרמב"ן תירץ שכל חזרה מבטאת עניין אחר. בסוף דבריו אומר הרמב"ן (שמות לו, ח):

ועל הכלל כל זה דרך חבה ודרך מעלה, לומר כי חפץ השם במלאכה ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכל לעוסקים בה, כענין מה שאמרו במדרש יפה שיחת עבדי אבות לפני הקדוש ברוך הוא מתורתם של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפין היא.

לדבריו, החזרה היתרה על העניינים הללו, היא בגלל שה' רצה לבטא את המעלה והחביבות שיש במלאכת המשכן. ודאי שניתן היה לסכם את כל העניינים של המשכן בכמה

בגלגל, יבנה משכן שילה שעמד 369 שנה, הבנוי באופן שונה. משכן שילה עשוי מאבנים, ורק הגג שלו מלמעלה עשוי מיריעות כמו אלו של המשכן שבמדבר. ממילא, החזרות על בניית קירות המשכן, הקרשים, האדנים והבריחים, פחות מובנים, אלו פרטים זמניים, לתקופה שישראל במדבר ובגלגל.

'וכן תעשו' - לדורות

בתחילת פרשת תרומה, נאמר (שמות כה, ח-ט): "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם: כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבֻנַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבֻנַת כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ".

רש"י מסביר על המילים "וכן תעשו" (שמות כה, ט): "לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם". כלומר כלי המקדש, צריכים להיעשות תמיד בדיוק כמו אלו שנעשו לראשונה במשכן, ככה צריכים להיות הכלים גם בעתיד, במשכן שילה ובבית המקדש. המילים "וכן תעשו" מוסבות על כלי המשכן ולא על מבנה המשכן, שהרי ידוע לנו שהמבנה השתנה. הרמב"ן מקשה על דברי רש"י ומציין שהכלים במשכן, אינם במידות של כלי המשכן. המידות של הכלים השתנו, מזבח משה היה חמש אמות על חמש אמות, ואילו מזבח שלמה היה הרבה יותר גדול – עשרים על עשרים אמה. "המזרחי" מיישב את רש"י, לדבריו, יש הבדל בין מדות לתבנית, המדות של כלי הקודש השתנו, אך היחס נשמר. אך תירוץ זה, אינו מסביר את מדות מבנה המקדש. אמנם מידות האורך והרוחב של המשכן אכן זהות ביחסן למידות אלה של בית המקדש, אך בגובה היחס אינו תואם.¹ בנוסף, שלמה בנה עשר מנורות ועשר שולחנות, והוסיף כלים על אלו שהיו במשכן משה.

אין אחד דומה לחבירו

החתם סופר שואל שאלה זו בשו"ת (חלק א, או"ח, רח): "שנתקשתי על כל בניני המקדשות, הראשון והשני והשלישי במהרה בימינו שאין א' דומה לחבירו". החת"ס כלל לא מדבר על המשכן, הוא שואל על בתי המקדש השונים, שכל אחד מהם בנוי אחרת מחבירו, אף על בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו מצאנו מידות ותיאורים בספר יחזקאל אשר שונים מאלו של הבתים

¹ רוחבו של המשכן היה עשר אמות, ואורכו שלושים אמות. המקדש, רוחבו היה עשרים אמה ואורכו ששים. בדיוק כפליים ממידות המשכן. לעומת זאת, גובה המשכן עשרים אמות ולכאורה לפי העיקרון הזה צריכים לומר שהמקדש יהיה ארבעים אך המקדש גובהו הוא שלושים.

הקדש" (שמות לה, כא). הפרשנים ניסו לעמוד על החילוק בין "נשאו ליבו" ל"נדבה רוחו". המלבי"ם מחדש שיש אנשים שהם נדיבי לב, במובן הזה שהם באמת נותנים הרבה, הם בעלי לב טוב שמלא ברצון טוב וגם יש להם את המשאבים כדי לתת. לעומתם, ישנם אנשים שהם נדיבי רוח, אנשים שאין להם מה לתת, ולמרות שהם עניים הם כל כך מלאי תשוקה ורצון לתת, ועל הרצון החזק הזה שלהם מחשיב אותם הקב"ה באופן שווה גם לאלו שנתנו בפועל. גם הם נחשבים כאילו הם הביאו את תרומת ה' למרות שבפועל הם לא נתנו כלום. הלב, הרצון, ההשתוקקות שלהם לתת היא זו שבאה לידי ביטוי.

החיבור הזה שבין הכוונה לבין המעשה, הוא בעצם ביטוי למציאות שלנו כבני אדם, כנשמות הנמצאות בגופים. מצד הנשמה אנחנו משתוקקים וחפצים מאוד לאידיאלים רוחניים וגבוהים, אך מצד הגוף שלנו, שמחובר הוא לעולם המעשה, יש דרישה לעשייה ופעילות פיזית. כמובן שהנשמה היא הרבה יותר גדולה מהגוף, אך למעשה הגוף הוא בעל נוכחות הרבה יותר מורגשת. גם פה בפרשות שלנו, מבחינת כמות הביטויים המעשיים לעומת הביטויים הנפשיים, העשייה תופסת לכאורה נפח הרבה יותר רחב מהמקום של כוונת הלב. אך מבחינה איכותית ודאי שכוונת הלב מבטאת משהו עמוק יותר. עם כל רוממות הקודש שבמשכן, מדגישה התורה את רבוי העשייה באופן מיוחד. הקודש העליון, מצריך בסיס מתוקן ומדויק בארץ, במעשה.

הרב זצ"ל בדרשות 'מדבר שור', עוסק בחיבור ההכרחי בין המעשה לכוונה. לדבריו, בימי משה המעשה היה מושלם והכוונה היתה חסרה ובימי שלמה בחנוכת בית ראשון, הכוונה היתה מושלמת והמעשה היה חסר. התיקון השלם הוא בשלמות הלב עם שלמות המעשים. 'ע"כ לא היה התיקון הגמור, שצריך דוקא התאחדות של ב' מיני השלמה, שהיא שלמות הלב והכוונה יחד עם שלמות המעשה..'. (הדרוש השני).

איחוד ועילוי

שניים מכלי המשכן, מבטאים שני מאפיינים מיוחדים שקשורים לעבודה הפנימית של האדם. יש לנו מצד אחד את הארון, בו מופיעה חוכמת התורה. מצד שני יש לנו את המנורה, שאף היא רמז לחוכמה. אחד ההסברים ליחס ביניהם הוא שקיימים שני סוגים של חוכמה – חוכמת הלב וחוכמת המוח, שבעצם מבטאים שני מוקדים בעבודה של האדם. המנורה מבטאת את הלב, שהוא המקום של

משפטים, אך מתוך חביבות וחשיבות העניין, האריכה התורה בדברים אלה.

הרמב"ן קורא לספר שמות "ספר הגאולה", בהקדמתו לספר שמות הוא אומר כך:

והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושם הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים.

עיקרה של הגאולה, של היציאה ממצרים שבספר שמות, על פי הרמב"ן, מתבטאת במחצית השנייה של הספר, בענין המשכן. המשכן מגלה על השראת השכינה, זהו הביטוי של קרבת א-לוהים לעם ישראל, המשכן הוא מרכז השראת השכינה. היחוד של המשכן מתבטא גם בכך שהוא כולל מאות מצוות שקשורות למשכן. המשכן הוא התשתית של עבודת הקורבנות, העלייה לרגל, בכורים ועוד. מצוות רבות קשורות למשכן ולמקדש, כולן מתנקזות למקום המיוחד הזה. וכעת אנחנו יכולים להבין את פשר החזרה המפליאה, על עניני המשכן. המשכן הוא התכלית, של גאולת ישראל, שהקב"ה, גם לאחר שישראל חטאו והתרחקו, שב ומשרה שכינתו ביננו. גם המהר"ל (גבורות ה' פרק ח') מדגיש את חשיבות המקדש בישראל. לדבריו '..כי כמו שהאדם הלב והמוח עיקר האדם, הלב שממנו החיות והמוח ששם השכל – כן בכלל העולם **בית המקדש והתורה עיקר מציאות העולם..**'

בין מעשה לכוונה

מתוך החשיבות של עניין המשכן, כדאי לשים לב, לכמה מאפיינים החוזרים פה, בעבודת המשכן, המרכז המיוחד להשראת השכינה, שיכולים לכוון אותנו לעבודת ה' הנכונה. נחמה ליבוביץ' כותבת שבתיאור פרשיות המשכן קיימות כמאתיים הופעות של השורש ע.ש.ה על כל נטיותיו. קיים פה תיאור מרובה ומפורט מאוד של פעלים הקשורים לעשייה בפועל. מצד שני, יש לנו גם כן תיאור מאוד מודגש של נדיבות הלב – "נדיבי לב", "נשאו ליבו", "נשאו רוחו", תיאורים מאוד רוחניים ונפשיים. קיימים פה בפרשיות המשכן תיאורים משני הקצוות – מצד אחד ביטויים מעשיים וטכניים מרובים, ומצד שני ביטויים של כוונת הלב ומחשבה. הפרשנים ניסו להבין מהי אותה עשייה הנובעת מהלב והרוח והתעכבו על הפסוק "ויבאו כל איש אֶשֶׁר נִשְׂאוּ לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוֹמַת ה' לְמִלְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלֵל עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי

למקור הכל, שנמצא מעבר לכל השגה. החיבור של שניהם ביחד הוא השלימות של האדם. אז קיים מצד אחד הריבוי של העשייה, שהוא נצרך וחשוב, אבל הבסיס שמחזיק את כל המערכת הגדולה הזאת הוא הלב, שמאחד את הכל והמוח שמרומם את הכל. בעז"ה שנזכה להתעורר גם בעשייה וגם ברצון במהרה בימינו.

מידי שבוע ביום שני בשעה 19:00 מתקיימת בביהמ"ד של "ישיבת הגולן" שיחה כללית. העוסקת בתורת המידות ובנפש האדם, חיזוק בלימוד תורה ועבודת ה'. להבדיל משיעורי האמונה העוסקים בעיונים מהותיים וכלליים מתורת מרן הרב וכתבי ראשונים, שיחה זו הינה בעלת גוון מוסרי, ועניינה בהדרכות רוחניות, הנגזרות מן המבט האמוני, ושופכות אור על דרכי הרוחנית של בן תורה בדורנו.

עריכה: חגי מיכליס | **אינטרנט:** אורי פירסט ויתם קניגסבוך | **צילום:** מאור דוד רביבו | **תמלול:** אלדר שייביץ ורועי גרנות | **הפצה:** אחיה לוי וישי אונגר

הרצון, ואחת העבודות המרכזיות שלנו היא לחבר ולאחד את כל הרצונות שלנו. כשם שהמשכן הוא המרכז, המאחד ומחבר את עם ישראל בהיותו מקום מרכזי של השראת שכינה, כך גם הלב של האדם, שמאחד הוא את כל הרצונות השונים של הגוף והנפש, של הנטיות הרוחניות והארציות שלנו. הרצון שבלב הוא זה שמאחד את הכל. המשכן לא רק מאחד, יש בו את השאיפה כלפי מעלה. שאיפה זו באה לידי ביטוי בארון, המכיל בתוכו את התורה שמגיעה מדבר ה', ואנחנו שואפים להתעלות ולהתקדם, לקבל יותר ויותר ולשמוע עוד ועוד, "נעשה ונשמע", מתוך העשייה, שומעים עוד ועוד, וזאת המגמה הכללית שלנו. המשכן במובן הזה מבטא את הייחוד של הלב והמוח, הוא מבטא את החיבור של שניהם. דבר דומה יש בקבלת עול מלכות שמיים, כשאנו אומרים "שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד" אנחנו גם מבטאים את האחדות שמאחדת את הכל למרכז, וגם מעלה אותנו למעלה אל ריבוננו של עולם,